

DOKUMENT O POZICIJI „GENDERACTION“ PROJEKTA O PITANJIMA RODA U ZAJEDNIČKOM DIZAJNU HORIZONT EVROPA ZA PERIOD 2021-2024. ZA PRVI STRATEŠKI PLAN

Ovaj dokument o poziciji „GENDERACTION“ projekta ima za cilj da istakne kada se pitanja rodne ravnopravnosti razmatraju, i potrebu isticanja u **Smernicama za prvi strateški plan kojim se sprovodi okvirni program za istraživanje i inovacije Horizont Evropa** Evropske komisije (EK), kao i povezanoj **onlajn javnoj raspravi za zajednički dizajn Horizont Evropa za period 2021-2024.** Neki od komentara koji slede već su izneti u **Kratkim pregledima politike „GENDERACTION“ projekta za program Horizont Evropa.**

Najveća uloga programa Horizont Evropa u smislu globalnih izazova, ciljeva održivog razvoja (COR) i potreba prioriteta politike EU za bolje rešavanje pitanja rodne ravnopravnosti

Rodna ravnopravnost je obuhvaćena dokumentom „Smernice“ EK kao cilj održivog razvoja (COR) i predstavlja prioritet politike, ali se ne smatra globalnim izazovom. Međutim, uključena je kao 1 od 5 multidisciplinarnih faktora¹ u odeljku *Pružanje podrške prioritetima politike, specifičnim pitanjima i koordinisanju relevantnih aktivnosti u oblasti istraživanja*

1 | Ovi multidisciplinarni faktori obuhvataju različita pitanja, od ključnih vrednosti EU do zakonskih i operativnih odredbi.

i inovacija putem programa Horizont Evropa, u navedenom dokumentu „Smernice“: **„Uključivanje rodnih perspektiva omogućuje bolji kvalitet i veći društveni značaj aktivnosti istraživanja i inovacija.“** U istom odeljku se razmatra i kao 1 od 7 *multidisciplinarnih prioriteta politike i specifičnih pitanja istraživanja i inovacija*:

„Rodna ravnopravnost je ključni cilj politike za sve aktivnosti Evropske unije i suštinski faktor u postizanju održivog razvoja i inkluzivnog ekonomskog rasta.

Aktivnosti će za cilj imati eliminisanje rodne neravnopravnosti širom sistema istraživanja i inovacija i rodna dimenzija će se odgovarajuće integrisati u sadržaj iz oblasti istraživanja i inovacija u okviru celokupnog programa. Potonje je naročito relevantno za globalne izazove, uključujući u oblastima kao što su zdravstvena nega, veštačka inteligencija i robotika u kojima se sve više, na globalnom nivou, prepoznaje da rodne razlike u pogledu potreba, ponašanja i stavova, igraju važnu ulogu u dizajnu / sadržaju istraživanja, te stoga određuju društvenu relevantnost i kvalitet ishoda istraživanja.“

1. skup preporuka:

Rodna neravnopravnost opstaje uprkos tome što je rodna ravnopravnost ključni osnov evropskih vrednosti. Rodna ravnopravnost je kako cilj sam po sebi tako i multidisciplinarno pitanje za druge prioritete politike, COR i globalne izazove. Stoga, imajući u vidu ono što je navedeno u odeljku Opšte smernice, dokumentom „GENDERACTI-ON“ projekta preporučuje se da se rodna ravnopravnost izričito prepozna i razmotri u globalnom izazovu svakog klastera i kao ključni faktor i kao specifični cilj. To jest, da se pažnja ne posvećuje samo tome kako faktori rodne ravnopravnosti mogu da pomognu da se na bolji način reši određeni globalni izazov, već i tome kako pristupi takvom određenom globalnom izazovu mogu da ubrzaju rešenja za izazove u oblasti rodne ravnopravnosti u EU i van nje.

Rodna ravnopravnost u pet prioriteta politike EU

Dokumentom „Smernice“ EK za program Horizont Evropa utvrđuje se 5 prioriteta politike²: Zaštitnička Evropa, Konkurentna Evropa, Održiva Evropa, Pravična Evropa i Uticajna Evropa. Od ovih pet, jedino se u prioritetu Pravična Evropa razmatra rodna ravnopravnost, ali samo u 2. klasteru (Kultura, kreativnost i inkluzivno društvo)³ dok se u 1. klasteru (Zdravlje) u kojem je od suštinskog značaja ne razmatra.

Dakle, pitanja rodne ravnopravnosti nisu uopšte razmotrena u prioritetima politike „Zaštitnička Evropa“, „Konkurentna Evropa“, „Održiva Evropa“ i „Uticajna Evropa“.

2 | Ovih pet prioriteta podudara se sa četiri prioriteta na koje je usmerena **Nova strateška agenda Evropskog saveta za period 2019-2024.** (usvojena 20. juna 2019. godine): zaštita građana i sloboda; razvoj snažne i energične ekonomske osnove; razvoj klimatski neutralne, ekološke, pravične i socijalne Evrope; i promovisanje evropskih interesa i vrednosti na globalnoj sceni.

3 | „Anuliranje društveno-ekonomske i **rodne neravnopravnosti** putem strategija uključivanja, socijalne zaštite i socijalnog ulaganja.“

2. skup preporuka:

- 1) **Zaštitnička Evropa** treba da razmotri uticaj rodno zasnovanog nasilja kao i posebne ranjivosti žena i devojčica / devojaka u imigracionim i izbegličkim tokovima u okviru razmatranja poboljšanja upravljanja spoljnim granicama EU i pomorskom sigurnošću.
- 2) **Za Konkurentnu Evropu**, potrebno je istaći relevantnost rodne dimenzije kao ključnog faktora inkluzivnosti za privlačnija i kreativnija radna mesta u Evropi i za razvoj i usvajanje novih digitalnih tehnologija, kao i faktor kreiranja tržišta („market-making“) kojim se podjednako razmatraju potrebe svih populacija.
- 3) **Za Pravičnu Evropu**, od suštinske je važnosti da se takođe integriše dimenzija roda u zdravstveni uticaj inovativnih, tehnoloških i digitalnih rešenja i usluga kao i u zdrave načine života i zdrava radna okruženja sa ciljem prevazilaženja zanemaranja zdravstvenih potreba žena u prošlosti.
- 4) **Za Održivu Evropu**, treba razmotriti rodnu dimenziju prilikom odlučivanja o upotrebi i distribuciji resursa kao i planiranju zajednica, gradova i ruralnih područja budućnosti i neophodnim tehnologijama za to.
- 5) **Za Uticajnu Evropu**, kako bi se povećao uticaj Evrope i postigli ciljeve održivog razvoja, neophodno je da se rodna dimenzija uključi u glavne društvene tokove u modelu međunarodne saradnje programa Horizont Evropa u oblasti Nauke, tehnologije i inovacija (NTI). To će unaprediti kapacitete EU u oblasti istraživanja i inovacija kao i postizanje političkih, društvenih, ekonomskih i obaveza u oblasti ljudskih prava.

Dodatni komentari o rodnoj ravnopravnosti u ciljanim uticajima iz programa Horizont Evropa

1. stub Izuzetna nauka:

Rod se NE spominje u odeljku „**Relevantne aktivnosti za 1. stub – Izuzetna nauka**“ dokumenta „Smernice“ EK.

3. skup preporuka:

Mere za uravnoteženje poslovnog i privatnog života, zaštitu od seksualnog i seksističkog uznemiravanja, integraciju analize zasnovane na seksualnosti/polu u sadržaj iz oblasti istraživanja i inovacija i druge odredbe za stimulisanje politika rodne ravnopravnosti u ustanovama domaćinima treba harmonizovati u svim linijama finansiranja 1. stuba. Naročito je potrebno da istraživačke infrastrukture uključe rod u glavne tokove u okviru svojih ključnih aktivnosti i sistema upravljanja.

2. stub Globalni izazovi i Evropska industrijska konkurentnost:

Samo se u 4 od 6 klastera u okviru 2. stuba razmatraju neki rodni uticaji i samo delimično u dokumentu „Preporuke“ EK, ali rod bi trebalo (bolje) razmatrati u svima njima:

4. skup preporuka:

Zdravlje (1. klaster): Aspekti pola i roda su relevantni za i stoga se moraju razmotriti u okviru svih šest izazova povezanih sa zdravljem, a ne samo u poglavlju „*Kako ostati zdrav u društvu koje se brzo menja*“. Na primer:

U poglavlju „Život i rad u okruženju koje podstiče zdravlje“ mora se uzeti u obzir da su uočene razlike u studijama toksičnosti i da su spomenuti faktori rizika rodno zasnovani.

U poglavlju „Suzbijanje bolesti i smanjenje opterećenja usled bolesti“ potrebno je posvetiti posebnu pažnju nedostacima u znanju u vezi sa zdravstvenim stanjima i oboljenjima žena koja su u prošlosti marginalizovana. Konkretno, istraživanje u oblasti antimikrobne rezistencije mora da sagleda polne i rodne razlike kod rezistencije.

U poglavlju „Obezbeđivanje pristupa inovativnoj, održivoj i visokokvalitetnoj zdravstvenoj nezi u EU“, studije su pokazale da postoji tendencija da zdravstveni radnici obraćaju manje pažnje na žene i da se njihove tegobe leče kao manje ozbiljne (npr. bol).

U poglavlju „Oslobađanje punog potencijala novih alatki, tehnologija i digitalnih rešenja za zdravo društvo“, postoje neki dokazi da rešenja vezana za zdravstvenu negu koja se oslanjaju na analizu velikih kolekcija podataka mogu biti razvijena na osnovu pogrešno predstavljenih uzoraka (npr. unosa gotovo isključivo podataka osoba muškog pola). Kod novih tehnologija i digitalnih rešenja potrebno je voditi računa da se izbegne pristrasnost koja postoji u trenutnim skupovima podataka da se ne bi reprodukovala postojeća pristrasnost (rodna, rasna).

U poglavlju „Održavanje inovativne, održive i globalno konkurentne zdravstvene industrije“ treba voditi računa da se izbegne „muška podrazumevana vrednost“ u procesima dizajniranja i standardizacije, kao i u njihovim ishodima, da bi se obezbedio inkluzivni pristup posebnim svojstvima, potrebama i interesima građana, pacijenata i negovatelja svih rodova.

5. skup preporuka:

Kultura, kreativnost i inkluzivno društvo (2. klaster): Iako se od aktivnosti u ovom klasteru (*između ostalog*) konkretno očekuje da *pomognu u anuliranju socijalne, ekonomske, kulturne i političke neravnopravnosti i njihovih uzroka i podsticanju rodne ravnopravnosti*, od ključne je važnosti da se naglasi da je žene potrebno sagledati i izvan uloge žrtve rodne neravnopravnosti. To podrazumeva razumevanje i pružanje podrške važnoj ulozi koju žene imaju u društvenim i ekonomskim transformacijama i jačanju demokratije.

Positivno je što smernice u oblasti istraživanja i inovacija za 2. klaster imaju za cilj da razjasne *društveno (uključujući političko, etičko, kulturno, rodno i ekonomsko) dejstvo tehnološkog napretka i uticaj pokretača promene*, izričito razmatrajući rod u svoje 3 oblasti intervencije: „*Demokratija i upravljanje*“, „*Kulturno nasleđe*“ i „*Društvene i ekonomske transformacije*“. Osim toga:

- Potrebno je da nova opšta crta programa Horizont Evropa o „*naprednim strategijama i inovativnim metodama za rodnu ravnopravnost u svim društvenim, ekonom-*

skim i kulturnim domenima i za rešavanje pitanja rodne pristrasnosti i rodno zasnovanog nasilja" obezbedi redovne godišnje pozive za dostavljanje predloga sa dovoljno finansijskih sredstava za odgovarajući broj projekata. Biće potrebno da ova opšta crta stimuliše ključno istraživanje i inovacije za sprovođenje i osmišljavanje boljih EU politika o rodnoj ravnopravnosti (da razmotri kako pristup politike specifičan za rod tako i pristup politike za uključivanje roda u glavne tokove) osim donošenja inovativnih rešenja za postizanje glavnih ciljeva 5. cilja održivog razvoja UN (UN COR5). Na primer, biće potrebno da se pažnja posveti pitanjima kao što su:

– Inovativna rešenja i instrumenti za sprečavanje i iskorenjivanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije nad ženama i devojkama/devojkama širom sveta, i uloga novih tehnologija u vezi sa oblicima i vidovima ispoljavanja rodno zasnovanog nasilja;

– Napredne strategije i alatke za postizanje globalnog osnaživanja žena i devojčica/devojaka u svim životnim sferama, uključujući prepoznavanje rada u oblasti nege;

– Dokazi o tome kako ubrzati napredak i poboljšati uticaj konkretnih politika EU o rodnoj ravnopravnosti i izvršnih pravnih propisa, uključujući prepoznavanje prepreka, otpora i najboljih i obećavajućih praksi u sprovođenju politika rodne ravnopravnosti u Evropi (npr. za delotvorne strategije obuke u oblasti roda);

– Uloga obrazovanja u sprečavanju svih oblika rodne diskriminacije i borbi sa njima, kao i podsticanju netradicionalnih zanimanja (npr. žene u oblasti Informatičkih i komunikacionih tehnologija, muškarci u oblasti socijalnog rada), kroz inovativne pedagoške prakse i inkluzivni obrazovni sadržaj;

– Dokazi o tome kako rodna ravnopravnost ubrzava napredak širom drugih EU sektorskih (razvoj) i horizontalnih politika (npr. poljoprivreda, energetika, životna sredina), uključujući utvrđivanje rodnih prepreka za napredovanje u ovim oblastima, sa ciljem olakšavanja boljih politika EU za uključivanje pitanja roda u glavne tokove u osmišljavanju i sprovođenju takvih drugih EU politika, instrumenata i aktivnosti koji imaju uticaj na ciljeve održivog razvoja UN i van okvira rodne ravnopravnosti;

– Utvrđivanje i predviđanje rodno zasnovanih nedostataka i potreba u nastajanju povezanih sa sadašnjim ili budućim svetskim i transformacijama EU, kao i načina njihovog boljeg razmatranja, uključujući sadašnje i potencijalne sinergije između politika i instrumenata;

– Interdisciplinarna baza znanja o tome kako nastaje (intersekcionalna) rodna neravnopravnost, kako se ona održava i dovodi u pitanje, kao i razvoj inovativnih metoda za borbu protiv rodnih stereotipa, rodne pristrasnosti i svih oblika (horizontalne i vertikalne) rodne segregacije vezane za asimetričnu rodno zasnovanu podelu rada, moći, nege, kućnih poslova, i drugog.

- Uzimajući u obzir da dokument „Smernice“ EK ističe intersekcionalnost u pogledu roda i drugih društvenih kategorija u oblasti intervencije „Društvene i ekonomske transformacije“, ovo treba uzeti u obzir u svim drugim klasterima i u preostalim oblastima intervencije u okviru 2. klastera.
- U okviru poglavlja „Osnaživanje demokratskog upravljanja“ pažnju treba posvetiti rodno zasnovanim uticajima polarizacije i ekstremizma i doprineti razumevanju trenutnog negodovanja protiv rodne ravnopravnosti u EU u vezi sa rastućim nacionalizmom.

- U poglavlju „Promovisanje kulturnog nasleđa“, treba posvetiti pažnju ne samo doprinosu žena u kreativnim sektorima, već i rodno zasnovanim obrascima u kulturnoj proizvodnji i sektorima i načinima na koje se oni mogu iskoristiti za očuvanje ili dovođenje u pitanje rodne neravnopravnosti.
- U poglavlju „Upravljanje društvenom i ekonomskom transformacijom“ treba posvetiti pažnju rodno zasnovanim uticajima prelaska na automatizaciju i digitalizaciju kao i načinima na koje različiti modeli rasta i režimi države blagostanja doprinose postizanju rodne ravnopravnosti. Upravljanje kretanjem i migracijama mora da razmotri načine na koje su pokretači migracija rodno zasnovani i utiču na društveno tkivo u zemljama porekla i ciljnim zemljama.

6. skup preporuka:

Civilna bezbednost za društvo (3. klaster): Pozitivno je što se u dokumentu „Smernice“ EK spominje potreba za razmatranjem rodne dimenzije kao *dela istraživanja i inovacija vezanog za ljudski i društveni kontekst bezbednosti i otpornosti i reagovanja na katastrofe*. Međutim, dokument ne navodi rodnu dimenziju prilikom upućivanja na bezbednost, ranjivost, itd. kao uticaje na Zaštitničku Evropu. Neophodno je navesti da se u [zakonodavnoj odluci Evropskog parlamenta od 17. aprila 2019. godine o Posebnom programu kojim se sprovodi Horizont Evropa](#) navode krivična dela zasnovana na rodu, seksualnoj orijentaciji ili rasnoj diskriminaciji u 3. klasteru, što mora biti uključeno u ciljne uticaje bezbednosti u javnim prostorima i sajber bezbednosti. Konačno, moraju se uzeti u obzir specifične ranjivosti žena i devojčica/devojaka u imigracionim i izbegličkim tokovima prilikom razmatranja poboljšanja upravljanja spoljnim granicama EU i pomorskom sigurnošću.

7. skup preporuka:

Digitalna oblast, industrija i svemir (4. klaster) upućuje na rod samo u 1 od svoja 3 cilja politike EU, naročito u onom posvećenom **velikom doprinosu inkluzivnosti**, gde se očekuje da se rod i druga pitanja raznolikosti odražavaju tamo gde je to odgovarajuće u pogledu angažovanja i osnaživanja *radnika, potrošača i privrednih društava da obezbede da imaju pristup ovim tehnologijama i da ih usvajaju*. Međutim, takođe je važno uzeti u obzir to da će digitalizacija različito uticati na žene i muškarce i da je stoga potrebno razmotriti rodne aspekte. Podjednako tome, za veštačku inteligenciju i robotiku, za velike kolekcije podataka i mašinsko učenje pokazalo se da reprodukuju rodnu pristrasnost i potrebno je uzeti u obzir rodne aspekte. Konačno, potrebno je i da se različite potrebe ženskih i muških grupa odražavaju u procesima uključivanja ciljnih grupa za razvoj drugih tehnologija.

8. skup preporuka:

Klima, energija i mobilnost (5. klaster): u ovom klasteru se ne spominju rodni aspekti iako je očigledno da je potrebno razmotriti rodno zasnovane aspekte pokretača klimatskih promena, njihovih uticaja i rešenja za njihovo ublažavanje i obrasce prilagođavanja; razlike u potrebama za energijom, izborima u vezi sa energijom i obrascima energetske potrošnje žena i muškaraca prilikom osmišljavanja energetske planova; složenosti potreba žena i muškaraca u vezi sa mobilnošću i transportnim rešenjima za zajednice i gradove.

9. skup preporuka:

Hrana, bioekonomija, prirodni resursi, poljoprivreda i životna sredina (6. klaster): u ovom klasteru takođe se ne spominju rodni aspekti. Potrebno je posvetiti izričitu pažnju osnaživanju žena u poljoprivredi kao i različitim uslovima sa kojima se suočavaju žene i muškarci u ruralnim područjima i uticaju evoluirajućih rodnih uloga na aktivnosti u primarnom sektoru. Potrebno je uzeti u obzir nutritivni status žena i muškaraca prilikom kreiranja održivih i zdravih režima ishrane i potrebno je obaviti analizu uticaja pesticida, antibiotika i antimikrobne rezistencije zasnovanu na polu/rodu.

10. skup preporuka:

Proširenje učešća i osnaživanje Evropskog istraživačkog prostora (EIP):

- Deo pod nazivom *Proširenje učešća* u okviru dokumenta „Smernice“ EK ne uzima u obzir rod u okviru svojih relevantnih aktivnosti, ali u kratkom pregledu politike GENDERACTION br.11 (<https://1url.cz/9MU36>) tvrdi se da, prilikom sprovođenja programa Horizont Evropa, Komisija treba da usvoji konkretne mere za podsticanje država koje imaju potencijal da poboljšaju izvrsnost u istraživanju („widening“ države) da razviju politike o rodnoj ravnopravnosti da bi premostile kontinuirane značajne nedostatke.
- Rodna ravnopravnost i ostali oblici raznolikosti razmotreni su kao prioriteti u oblasti istraživanja i inovacija u očekivanim uticajima u odeljku *Jačanje EIP*, što će takođe poboljšati *međunarodnu saradnju, etiku i integritet, kao i naučni doprinos drugim EU politikama*, ali od suštinske je važnosti da se poboljša finansiranje i obezbeđivanje projekata strukturnih promena koji imaju za cilj sprovođenje planova rodne ravnopravnosti u Organizacijama koje se bave istraživanjem radi postizanja održivog napretka.
- Stoga, prilikom sprovođenja programa Horizont Evropa, Komisija treba da usvoji konkretne mere za podsticanje država koje imaju potencijal da poboljšaju izvrsnost u istraživanju da razviju mere rodne ravnopravnosti, na primer putem namenskih rodno zasnovanih poziva za podnošenje predloga ili dopunjavanjem budžeta projekata Proširenja za sprovođenje ciljanih mera rodne ravnopravnosti u okviru projekta.

Oblasti misija i partnerstva

Misije su jedna od glavnih novina programa Horizont Evropa, visokoambiciozne inicijative visokog ranga koje treba da obezbede konkretna rešenja za izazove sa kojima se suočavaju evropski građani i evropsko društvo. Svrha misija je da se postigne merljiv cilj u okviru zadatog vremenskog okvira, uz uticaj na nauku i tehnologiju i/ili društvo i građane koji se ne bi mogao postići putem pojedinačnih mera.

11. skup preporuka:

Radi postizanja odgovarajućeg uticaja na nauku, društvo i građane, potrebno je izričito uključiti rodnu dimenziju u svaki tekst oblasti misije. Buduća oblast misije o rodnoj ravnopravnosti biće od suštinske važnosti za drugi period programa Horizont Evropa radi integrisanja aktivnosti istraživanja i inovacija različitih delova Okvirnog programa koje se bave 5. ciljem održivog razvoja (COR 5). Slično tome, budući da su društvene transformacije i neravnopravnost identifikovani kao oblast za buduća partnerstva, rodne transformacije i neravnopravnost će zahtevati posebnu pažnju u okviru ove partnerske oblasti.

3. stub Inovativna Evropa:

Rod se NE spominje u odeljku „**Relevantne aktivnosti za 3. stub – Inovativna Evropa**“ dokumenta „Smernice“ EK.

12. skup preporuka:

Uključivanje više žena i metoda analize pola/roda u proces inovacija olakšaće dobijanje konkurentnijih proizvoda koji ne uzimaju muškog potrošača kao podrazumevani model. Više informacija potražite u kratkom pregledu politike o Rodu i inovacijama koju je nedavno objavila Stalna radna grupa za pitanja roda i istraživanja i inovacija (dostupno na <https://1url.cz/tMUj0>).

Kontaktirajte nas:

www.genderaction.eu
info@genderaction.eu
@GENDERACTION_EU

Ovaj projekat finansira program Evropske unije za istraživanja i inovacije Horizont 2020 prema sporazumu o dodeli bespovratnih sredstava br. 741466.

Odricanje od odgovornosti: Stavovi i mišljenja iskazani u ovom dokumentu predstavljaju isključivo stavove projekta, a ne Evropske komisije.